

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
M. SZPUNAR
представено на 14 януари 2016 година¹

Съединени дела C-381/14 и C-385/14

Jorge Sales Sinués
срещу
Caixabank SA
и
Youssouf Drame Ba
срещу
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)

(Преюдициално запитване, отправено от Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (Търговски съд № 9 на Барселона, Испания))

„Директива 93/13/ЕИО — Потребителски договори — Договор за ипотечен кредит — Неравноправни клаузи — Иск за обявяване на клауза за недействителна — Сдружение за защита на потребителите — Колективен иск за преустановяване на нарушение — Спиране на производството по индивидуален иск — Принципи на равностойност и ефективност“

I – Въведение

1. По настоящите дела Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (Търговски съд № 9 на Барселона, Испания) изразява съмнение дали е съвместима с член 7 от Директива 93/13/ЕИО² испанската правна уредба, определяща кои граждански спорове са обуславящи спрямо други, и следователно — спирането на производствата по индивидуални иски до приключване с влязло в сила решение на производството по колективен иск, предявен от сдружение на потребителите и ползвателите.
2. Преюдициалните запитвания са отправени по дела, образувани по индивидуални иски на двама потребители срещу две банки за обявяване на клаузи за долен праг, включени в договори за ипотечен кредит, за недействителни.
3. Тези дела между другото дават възможност на Съда да прецизира практиката си относно същността на индивидуалните и на колективните иски и връзката между тях.

¹ — Език на оригиналния текст: френски.

² — Директива на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L13, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15 том 2 стр. 273; поправка в ОВ L 293, 2014 г., стр. 59).

II – Правна уредба

A– Правото на Съюза

4. Член 3, параграф 1 от Директива 93/13 гласи:

„В случаите, когато дадена договорна клауза не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност, тя създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора“.

5. Член 4, параграф 1 от посочената директива уточнява:

„[...] преценката за неравноправност на дадена клауза се извършва, като се отчита характера на стоките или услугите, за които е сключен договорът, и се вземат предвид всички обстоятелства, довели до сключването му, към момента на самото сключване, както и всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича“.

6. Член 6, параграф 1 от същата директива има следната редакция:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

7. Член 7, параграфи 1 и 2 от Директива 93/13 предвижда:

„1. Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици.

2. Посочените в параграф 1 мерки включват разпоредби, даващи възможност на лица или организации, които имат правен интерес от защитата на потребителите, по смисъла на националното законодателство, да сезират, при условията на националното право, съд или компетентен административен орган, които да решат дали клаузите на договора, изготвени с цел за общо използване, са неравноправни, и да предприемат подходящи и ефективни мерки по преустановяване на продължаваща употреба на подобни клаузи.

[...]“.

Б– Испанското право

8. Член 13 от Гражданскопроцесуалния закон (Ley de enjuiciamiento) от 7 януари 2000 г. (BOE № 7 от 8 януари 2000 г., стр. 575, наричан по-нататък „Гражданскопроцесуалният закон“) гласи:

„1. Докато делото е висящо, всеки, който докаже наличието на пряк законен интерес от неговия изход, може да встъпи като ищец или ответник.

По-конкретно, всеки потребител или ползвател може да встъпва по дела, заведени от организации, които съгласно закона защитават техните интереси.

2. Молбата за встъпване не спира производството по делото. Съдът се произнася по нея с определение в десетдневен срок и след изслушване на явилите се страни.

3. Извършените до момента на допускане на встъпването действия запазват силата си, но встъпилото лице има всички права на страна по делото и може, ако е налице процесуална възможност за това, да поддържа направените от него или от неговите другари искания, дори ако последните се откажат от иска, признаят исканията на другата страна, оттеглят иска или прекратят участието си в делото по друга причина.

Встъпилото лице може също така да изложи необходимите за защитата на интересите си твърдения, които е следвало да се представят на етап от производството, предхождащ встъпването. Във всички случаи съдебният секретар уведомява останалите страни за изложените твърдения в петдневен срок.

Освен това встъпилото лице може да оспори противоречащите на интересите му съдебни актове, независимо дали неговите другари са ги оспорили“.

9. Член 15 от Гражданскопроцесуалния закон гласи:

„1. По дела, заведени от сдружения или организации, учредени за защита на правата и интересите на потребителите и ползвателите, или от група засегнати лица, се призовават, за да защитят индивидуалните си права и интереси, лицата, които като потребители на стоката или ползватели на услугата, станала повод за завеждане на делото, имат качеството на увредени лица. Призоваването се извършва от съдебния секретар чрез публикуване на обявление за приетия за разглеждане иск в средствата за масова информация, разпространявани на територията, на която е посочено, че е извършено нарушението на въпросните права и интереси.

[...]

3. По дела относно действие, увреждащо множество неопределени или трудно определяеми лица, призоваването спира производството за срок, не по-дълъг от два месеца, който се определя от съдебния секретар във всеки отделен случай с оглед на сложността на фактическата обстановка и затрудненията за определяне и откриване на увредените лица. Производството се възобновява с встъпването на всички отзовали се потребители, като след изтичането на определения срок не се допуска индивидуално встъпване на потребители или ползватели, но те запазват възможността да защитят правата и интересите си по реда на членове 221 и 519 от този закон.

4. Горните разпоредби не се прилагат в производствата, образувани по иски за преустановяване на нарушение, предявени за защита на колективни интереси или на интереси на потребителите и ползвателите като цяло“.

10. Съгласно член 43 от Гражданскопроцесуалния закон:

„Когато решаването на спора е обусловено от разрешаване на въпрос, който е главният предмет на друго дело, висящо пред същия или друг съд, и не е възможно съединяване на делата, съдът може, по искане на страните или на една от тях, след изслушване на другата, с определение да спре производството на етапа, на който то се намира, до приключване на делото по обуславящия въпрос“.

11. Що се отнася до действието на съдебните решения, постановени в производства по искове на сдружения на потребители или ползватели, член 221 от Гражданскопроцесуалния закон посочва:

„1. Независимо от предвиденото в предходните членове, по отношение на решенията по искове на сдружения на потребители или ползватели, легитимирани съобразно член 11 от този закон, се прилагат следните правила:

1а. Ако претенцията е за парично обезщетение, за извършване на действие, за въздържане от действие или за индивидуално или родово определена престация, в решението, с което искът се уважава, се посочват конкретните потребители и ползватели, които се ползват от решението съобразно с разпоредбите за защита на правата на потребителите и ползвателите.

Когато не е възможно посочване на конкретните потребители, в решението се посочват данните, характеристиките и условията, въз основа на които може да се признае правото да се претендира плащане и евентуално да се иска образуване на изпълнително производство или присъединяване към такова производство, образувано по искане на сдружението ищец.

2а. Ако, за да постанови осъдително решение, съдът е приел за установено, че определено действие или поведение е непозволено или незаконосъобразно или главният или единствен предмет на решението му е установяване на непозволения или незаконосъобразен характер на действие или поведение, в решението се посочва дали съгласно разпоредбите за защита на потребителите и ползвателите приетото за установено произвежда действие и по отношение на лица, които не са били страни по съответното дело.

3а. Ако в производството са взели участие конкретни потребители или ползватели, съдът изрично се произнася по техните искания.

2. С решенията, с които се уважават искове за преустановяване, предявени за защита на колективни интереси на потребителите и ползвателите или интереси на потребителите и ползвателите като цяло, съдът, ако сметне за необходимо, може да постанови да се публикува за сметка на ответника цялото или част от решението или, когато последиците от нарушението може да продължат да се проявяват във времето — обявление за поправяне“.

12. По силата член 222 от Гражданскопроцесуалния закон:

„1. Силата на пресъдено нещо на влязлото в сила решение, независимо дали се него се уважава или отхвърля предявеният иск, изключва по закон воденето впоследствие на дело със същия предмет.

2. Сила на пресъдено нещо се формира по отношение на предмета на иска и на насрещния иск, както и по въпросите, посочени в член 408, параграфи 1 и 2 от настоящия закон.

За нови различни обстоятелства, що се отнася до основанието на иска или на насрещния иск, се считат обстоятелствата, настъпили след окончателно изчерпване на възможността за излагане на твърдения по конкретното дело.

3. Силата на пресъдено нещо има действие по отношение страните по делото, по което е постановено решението, техните наследници и правоприемници, както и по отношение на лицата, които не са участвали в делото, но са носители на правата, обуславящи легитимацията на страните съгласно член 11 от този закон.

[...]

4. Силата на пресъдено нещо на влязло в сила решение, с което е сложен край на дадено дело, обвързва съда, разглеждащ образувано впоследствие дело, когато постановеното по първото дело е логически обуславящо за въпрос, включен в предмета на второто, и страните по второто дело са същите или законът предвижда, че силата на пресъдено нещо има действие за тях“.

13. По силата на член 519 от Гражданскопроцесуалния закон:

„Когато в осъдителните решения по първото правило на член 221 не са посочени конкретните ползвачи се от тях потребители или ползватели, компетентният във връзка с принудителното изпълнение съд, по молба на едно или повече заинтересовани лица и след изслушване на осъдената страна, се произнася с определение дали, като се имат предвид данните, характеристиките и условията, посочени в решението, молителите следва да се признаят за ползвачи се от него лица. Въз основа на това определение лицата, признати за ползвачи се от решението, могат да искат принудителното му изпълнение. Прокуратурата може да иска принудително изпълнение на решение в полза на засегнатите потребители и ползватели“.

III – Факти по споровете в главните производства, преюдициални въпроси и производство пред Съда

14. На 20 октомври и на 7 февруари 2005 г. г-н Sales Sinués и г-н Drame Ba, всеки за себе си, сключват съответно договор за новация на ипотечен кредит и договор за ипотечен кредит с банките CaixaBank SA (наричана по-нататък „Caixabank“) и Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA) (наричана по-нататък „Catalunya Caixa“). Тези договори са сключени при номинална лихва за суми с общ размер съответно 78 132 EUR и 209 000 EUR и предвиждат, под наименованието „клауза за долен праг“, долна граница за промените в приложимия номинален лихвен процент за следващите годишни преизчисления, определена съответно на 2,85 % и на 3,75 %. Същите договори предвиждат и горен праг или таван за тази лихва, определен на 12 %.

15. Посочените договори съдържат освен това клауза, по силата на която от момента на сключването им до съответно 1 октомври 2006 г. и 31 август 2005 г. се прилага фиксирана номинална лихва. От деня, следващ посочените дати, до пълното погасяване на кредитите се прилага променлива номинална лихва, която се изчислява въз основа на референтен индекс, а именно Euribor, увеличен съответно с 0,60 % и 0,50 %.

16. На 10 октомври и съответно на 25 октомври 2013 г. г-н Sales Sinués и г-н Drame Ba, независимо един от друг, предявяват индивидуални иски за обявяване на клаузата за долен праг, включена в договорите им за ипотечен кредит, за недействителна. В исковите си молби ищците в главните производства твърдят, че тъй като става въпрос за общи условия на договорите, клаузите за долен праг са им били наложени от банките едностранно и без каквито и да било преговори. Затова те искат запитващата юрисдикция, от една страна, да установи, че тези клаузи са недействителни поради липса на прозрачност и поради настъпилата в техен ущърб неравнопоставеност, и от друга страна, да постанови да бъдат върнати сумите, неоснователно получени от тези банки по силата на посочените клаузи.

17. На 11 ноември 2010 г., преди ищците да предявят исковите си, Сдружението на потребителите и ползвателите Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros)³ предявява пред Juzgado de lo Mercantil № 11 de Madrid (Търговски съд № 11 на Мадрид, Испания) колективен иск срещу 72 банки, сред които са CaixaBank и Catalunya Caixa⁴. С този иск се цели преустановяване на използването на клаузите за долен праг поради тяхната неравноправност.

3 — Сдружение на потребителите, специализирано в областта на банковите услуги и застраховките.

4 — По този колективен иск по искане на сезирания съд е извършено публично призоваване чрез медиите и от Adicae.

18. Позовавайки се на член 11, параграф 4 и членове 43 и 222 от Гражданскопроцесуалния закон, ответниците по главните производства правят възражение за наличие на обуславящ гражданскоправен спор и искат спиране на производствата по предявените срещу тях индивидуални иски до приключване на производството по колективния иск с влязло в сила решение.

19. Ищците по главните производства оспорват това възражение, като се позовават на правото си да се разграничат от колективния иск, предявен от сдружението на потребителите и ползвателите, и да предявят индивидуални иски.

20. Във връзка със споровете, с които е сезирана, запитващата юрисдикция посочва най-напред, че член 43 от Гражданскопроцесуалния закон предвижда, че до приключването му с влязло в сила решение производството по колективния иск има суспензивно действие по отношение на производството по индивидуалния иск. Тя добавя, че когато е трудно или дори невъзможно да се установи броят на увредените лица, член 15, параграф 3 от Гражданскопроцесуалния закон допуска индивидуално участие на такива лица в производството само ако встъпят в срок от два месеца, считано от общото призоваване посредством социалните медии. Накрая тя уточнява, че индивидуалното участие в производство за колективна защита на интереси по член 11, параграф 4 от Гражданскопроцесуалния закон предполага явяване на съответния потребител пред съда, който разглежда това дело, и отказ от съда, компетентен да разгледа индивидуалния му иск (търговския съд по неговото местоживееене).

21. С оглед на изложеното дотук запитващата юрисдикция се съмнява дали член 43 от Гражданскопроцесуалния закон е съвместим с член 7 от Директива 93/13 при обстоятелства като разглежданите в главните производства. Тя припомня в частност, че производството по колективния иск, изходът от което ще бъде определящ, ако се спрат делата по главните производства, към датите на отправяне на преюдициалните запитвания е висящо от четири години, без да е насрочено съдебно заседание, и че все още се чака представянето на писмените отговори на няколко банки.

22. При тези обстоятелства Juzgado de lo Mercantil № 9 de Barcelona (Търговски съд № 9 на Барселона) с актове за преюдициално запитване от 27 юни 2014 г., постъпили в секретариата на Съда съответно на 11 (C-381/14) и 13 август 2014 г. (C-385/14), решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Може ли да се приеме, [че испанският правен ред] осигурява ефективна мярка или механизъм за защита в съответствие с член 7, параграф 1 от Директива 93/13?
- 2) До каква степен суспензивният ефект представлява пречка за потребителя — и следователно нарушение на член 7, параграф 1 от посочената директива — за предприемането на действия за обявяване на неравноправни клаузи, включени в неговия договор, за недействителни?
- 3) Представлява ли нарушение на член 7, параграф 3 от Директива 93/13 обстоятелството, че потребителят не може да се разграничи от колективния иск?
- 4) Или напротив — суспензивният ефект по член 43 [от Гражданскопроцесуалния закон] е в съответствие с член 7 от Директива 93/13, защото правата на потребителя са напълно защитени от колективния иск, наред с който испанският законодател е предвидил и други, също толкова ефективни процесуални механизми за защита на правата на потребителя, и от принципа на правната сигурност?“.

23. С определение на председателя на Съда от 19 септември 2014 г. дела C-381/14 и C-385/14 са съединени за целите на писмената и устната фаза на производството и на съдебното решение. Писмени становища представят г-н Sales Sinués, Catalunya Caixa, испанското правителство, както и Европейската Комисия. В съдебното заседание, състояло се на 30 септември 2015 г., г-н Sales Sinués, CaixaBank, Catalunya Caixa, испанското правителство, както и Комисията, излагат устни становища.

IV – Анализ на преюдициалните въпроси

24. По начина, по който са формулирани от запитващата юрисдикция, настоящите преюдициални въпроси се отнасят до тълкуването на Директива 93/13 във връзка с два договора за ипотечен кредит, всеки един от които съдържа клауза за долен праг. Този вид клауза определя долна граница на плаващите лихви, като потребителите не могат да се възползват от спадане на официалния лихвен процент под тази граница.

25. Настоящите дела се вписват не само в сложна правна рамка, но също така и в контекст, в който много от критериите за тълкуване не са уеднаквени между различните национални юрисдикции. Затова ми изглежда необходимо, преди да пристъпя към разглеждане на преюдициалните въпроси, да започна с припомняне на основните аспекти на разглежданата процесуална правна уредба въз основа на информацията, с която разполага Съдът по делата.

A - Предварителни бележки

26. Запитващата юрисдикция, г-н Sales Sinués, испанското правителство, както и Комисията, се позовават на обхвата на разглежданата правна уредба, по-специално на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон, който впрочем е в центъра на проблема, поставен пред запитващата юрисдикция и Съда.

1. Възражение за наличие на обуславящ граждански спор

27. Запитващата юрисдикция посочва, че испанското процесуално право не допуска да се образуват нито едновременно, нито едно след друго две съдебни производства между едни и същи страни, с един и същи предмет и на едно и също основание, поради риска да приключат с противоречиви решения. Затова испанското право предвижда три различни механизма за избягване на този риск, а именно материална сила на пресъдено нещо⁵, висящо съдебно производство по същия спор⁶ и обуславящ граждански спор.

28. Именно с последния процесуален механизъм, предвиден в член 43 от Гражданскопроцесуалния закон, е свързан главният проблем, изтъкнат от запитващата юрисдикция. Този член се отнася до случаите, в които решаването на спора, висящ пред граждански съд, „е обусловено от разрешаване на въпрос, който е главният предмет на друго дело, висящо пред същия или друг [граждански] съд“. Съгласно същия член, ако е възможно съединяване на делата, съдът е длъжен да ги съедини. Ако съединяването обаче не е възможно, тази разпоредба позволява на сезирания съд да спре производството по делото.

5 — Според запитващата юрисдикция материалната сила на пресъдено нещо, предвидена в член 222 от Гражданскопроцесуалния закон, е налице, когато по предходно дело е постановено влязло в сила решение, независимо дали за уважаване или отхвърляне на иска, което изключва възможността за завеждане впоследствие на дело със същия предмет, на същото основание и между същите страни.

6 — Запитващата юрисдикция обяснява, че висящо съдебно производство е налице тогава, когато предметът на делото съвпада с този на заведено по-рано, все още неприключило производство. Ето защо поради наличието на риск от постановяване на противоречиви съдебни актове по един и същ въпрос по-късно заведеното дело трябва да се прекрати.

29. За да се спре производството на това основание, трябва да бъдат изпълнени кумулативно три условия, а именно — въпросът, разглеждан в обуславящото производство, да има пряко и определящо значение за решението по главното дело, да е направено искане от едната или двете страни⁷ и обуславящото производство да е висящо. Член 43 от Гражданскопроцесуалния закон обаче посочва, че „съдът може [...] да спре производството“. Ето защо, както следва от акта за преюдициално запитване, спирането изглежда не е задължително, доколкото член 43 предоставя на съда право на преценка, за да реши дали то е уместно⁸.

2. Различното тълкуване и прилагане на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон от националните съдилища

30. Както следва от документите по делата, с които разполага Съдът, различното тълкуване и прилагане от националните съдилища на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон в рамките на производства по колективни иски за преустановяване на нарушение, като предявения от Adicae, прави анализа на преюдициалните въпроси още по-сложен, тъй като по този въпрос няма касационно решение на национално равнище.

31. От една страна, някои съдилища изглежда приемат, че съществува обуславящ граждански спор по смисъла на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон и спират първите производства до приключване на вторите с влязло в сила решение, като се обосновават с връзка между предмета на индивидуалните и този на колективните иски⁹.

32. От друга страна, други съдилища изглежда считат, че е налице хипотезата на висящо съдебно производство по същия спор, тъй като индивидуалните и колективните иски са с едни и същи предмет, основание и страни¹⁰, и прекратяват индивидуалните дела на основание член 222, параграф 3 от Гражданскопроцесуалния закон. От преписката по делото е видно, че юрисдикциите, застъпващи това становище, са малцинство.

33. Накрая, някои съдилища считат, че няма нито обуславящ граждански спор, нито висящо съдебно производство по същия спор, като приемат по-специално, че всъщност нито предметът, нито страните са едни и същи, че последиците от колективния иск не са определящи за индивидуалните иски и че макар обявяването на недействителността на клаузите за долен праг в производството по колективен иск да може да има положителни последици за индивидуалните иски, отхвърлянето на първия не води задължително до отхвърляне на вторите. Така те правят извод, че потребителят запазва процесуалната си легитимация, за да защитава интересите си пред съд, без да се налага да се спира производството по индивидуалния иск¹¹.

7 — Вж. в този смисъл решение на Tribunal Supremo (гражданско отделение) № 527/2013 от 3 септември 2013 г.

8 — Запитващата юрисдикция посочва, че „се намира на етап на производството, на който трябва да реши дали да спре делото или, напротив, то да продължи нормалния си ход до постановяване на решение“. Курсивът е мой. Относно член 43 от Гражданскопроцесуалния закон вж. по-специално *De la Oliva Santos*, A. Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil, Thomson-Civitas, 2006, p. 85—88; *Montero Aroca*, J. et al., Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil, 21. ed., Tirant lo Blanch, 2013, p. 126 et 127, и *Gimeno Sendra*, V. Derecho Procesal Civil I. El proceso de declaración. Parte General, 5. ed., Colex, 2014, p. 215.

9 — В тази насока запитващата юрисдикция се позовава на определението на Audiencia Provincial de Barcelona (Съд на провинция Барселона) № 84/2013 от 11 юни 2013 г., където, като се отчита възможността с решението по колективния иск клаузите за долен праг да бъдат обявени за нищожни, изрично се приема, че в съответствие с разпоредбите на член 221, параграф 1 от Гражданскопроцесуалния закон, това решение се прилага *ultra partes*.

10 — Комисията сочи, че това становище, застъпвано от малцинството съдилища, изглежда вече възприето от Audiencia Provincial de Barcelona (Съд на провинция Барселона) в определението № 112/2014 от 9 октомври 2014 г.

11 — Вж. по-специално определение на Audiencia Provincial de Huelva (Съд на провинция Уелва) № 76/2013 от 24 февруари 2014 г. и решения на Audiencia Provincial de Ourense (Съд на провинция Оренсе) № 278/2013 и № 494/2013 от 22 май и от 22 септември 2014 г.

34. Към същото тълкуване изглежда се присъединяват испанското правителство и Комисията, които изтъкват в писмените си становища, че прилагането на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон не води неизбежно до спиране на индивидуалния иск.

35. Испанското правителство добавя в становището си, изложено в съдебното заседание, че трябва да се прави разлика между колективен иск за преустановяване на нарушение, състоящо се в прилагането на неравноправни общи договорни условия, и индивидуален иск за обявяване на договор за ипотечен кредит за недействителен като съдържащ неравноправна клауза. Тъй като по същността си тези два иска били различни, техният предмет съвпадал само отчасти. Наистина, докато при *колективния иск за преустановяване на нарушение* страните могли да представят становищата си, без да е възможно да се преценяват всички обстоятелства в конкретния случай (абстрактен и общ контрол), по-специално относно отделния потребител, сключил договор при общи условия, при *индивидуалния иск* съдът трябвало да държи сметка за всички съществуващи към датата на сключване на договора за кредит обстоятелства, включително и за промените в тях, за всички обстоятелства, които съпътстват неговото сключване, както и за всички други клаузи на договора или на друг договор, от който той зависи¹².

36. Поради това испанското правителство поддържа, от една страна, че логическото и систематично тълкуване на испанската процесуалноправна уредба изключва наличието на обуславящ граждански спор, и от друга страна, че член 43 от Гражданскопроцесуалния закон се прилага не просто при хипотетична или потенциална, а при реална обусловеност, и по тази причина искането за спиране не следва да се уважава.

3. Проблеми, свързани с действието на решения, с които са уважени колективни иски, спрямо потребители, които не са били страни в производството

37. Според испанското правителство и Catalunya Caixa член 221 от Гражданскопроцесуалния закон не предвижда, че решението, с което се уважава колективен иск, произвежда действие спрямо всеки потребител, в чийто договор се съдържа общо условие от вида на оспорената клауза. Наистина, ако *колективният иск бъде отхвърлен*, този член допуска производството по индивидуалния иск да продължи, за да може потребителят да изложи специфичните обстоятелства в неговия конкретен случай. Според правителството това било в съответствие с член 11, параграф 1 от Гражданскопроцесуалния закон, съгласно който сдруженията на потребителите се приемат за процесуално легитимирани, „[б]ез да се засяга индивидуалната процесуална легитимация на увредените лица“¹³. Испанското правителство добавя, че член 221 от Гражданскопроцесуалния закон предвижда само, че действието на решението, *с което се уважава колективен иск*, може да бъде разширено спрямо лица извън кръга на страните в производството, като компетентен да се произнесе по този въпрос е националният съд¹⁴.

38. Същевременно г-н Sales Sinués изтъква в съдебното заседание, че предявяването на индивидуален иск по начало предполага разграничаване от производството по колективния иск, т.е. че потребителят се отказва от разширеното действие, което член 221, параграф 1 от Гражданскопроцесуалния закон придава на евентуалното решение за уважаване на колективния иск. Затова нямало риск от постановяване на две противоречиви решения по едно и също

12 — Решение на Tribunal Supremo (Върховен съд) № 241/13 от 9 май 2013 г., т. 235—238.

13 — Същият член предвижда, че „[б]ез да се засяга индивидуалната процесуална легитимация на увредените лица, законно учредените сдружения на потребителите и ползвателите са процесуално легитимирани да защитават пред съд правата и интересите на своите членове и тези на сдружението, както и общите интереси на потребителите и ползвателите“.

14 — Курсивът е мой.

искане. Същевременно той поддържа, че тълкуване на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон, според което е налице обуславящ граждански спор и следователно делото трябва да се спре до приключване на производството по колективния иск с влязло в сила съдебно решение, води до невъзможност за потребителя да се разграничи от колективния иск.

4. Встъпването в производствата за защита на колективни интереси на потребителите и на интереси на потребителите като цяло

39. Запитващата юрисдикция, г-н Sales Sinués, испанското правителство и Комисията се позовават на решение на Tribunal Supremo от 9 май 2013 г.¹⁵, постановено по колективен иск за преустановяване на нарушение, различен от този, който има предвид запитващата юрисдикция, но също отнасящ се до клаузата за долен праг. Tribunal Supremo (Върховен съд) обявява такива клаузи за недействителни не поради съдържанието им, а поради липса на прозрачност, тоест липса на ясна и прозрачна информация за тези клаузи, предоставена на потребителите¹⁶.

40. Що се отнася до естеството на иска, по който е постановено това решение, Комисията изтъква в писменото си становище, че тъй като става въпрос за колективен иск, който е само за преустановяване на нарушение, и следователно е разгледана само законосъобразността на клаузите за долен праг, този колективен иск не поражда последици във връзка с обезщетяването.

41. Г-н Sales Sinués обаче посочва в съдебното заседание, че колективният иск, предявен от Adicae, включва, от една страна, установителен иск, с който се цели да се преустанови включването на клаузата за долен праг в договорите за кредит, и от друга страна, колективен иск за обезщетение за вредите, причинени от тази клауза. В тази насока той изтъква, че член 15 от Гражданскопроцесуалния закон е приложим само при колективен иск за обезщетение и е неприложим при иск за преустановяване на нарушение. Следователно предвиденото в член 15, параграф 3 от Гражданскопроцесуалния закон встъпване на отделни потребители в двумесечния срок след общото призоваване за участие в колективното производство посредством медиите е не по колективния иск за преустановяване на нарушение, предявен от Adicae, а само по колективния иск за обезщетение¹⁷. Следователно, както счита г-н Sales Sinués, в случая забавянето на производството се дължи на колективния иск за обезщетение поради твърде големия брой отделни потребители, които са встъпили по делото¹⁸. Така той изтъква, че производството по колективен иск за обезщетение е по-бавно от това по индивидуален иск.

42. От изложеното дотук според мен следва, че преюдициалните въпроси трябва да се разгледат в този контекст, което обаче следва да се провери от запитващата юрисдикция.

15 — Решение на Tribunal Supremo (Върховен съд) № 241/13 от 9 май 2013 г. В това решение Tribunal Supremo ограничава обратното действие на обявената недействителност така, че тя да произвежда действие *ex tunc*, тоест не от датата на сключване на договора за кредит (*ex tunc*), а само от 9 май 2013 г., на която дата е постановено посоченото решение. Решение на същия съд от 25 март 2015 г., № 139/2015 отново предвижда такова ограничение. Освен това във връзка с ограничаването на действието на обявената недействителност неотдавна беше отправено преюдициално запитване от испански съд, по което е образувано все още висящото дело Gutierrez Naranjo (C-154/15).

16 — Според писменото становище, представено от г-н Sales Sinués, доколкото клаузата за долен праг е част от договора за кредит, финансовите институции трябва да информират за нея потребителя, за да може той, в момента, в който подписва договора, да е напълно наясно с нейното съществуване и отражението ѝ върху реалната цена на кредита.

17 — Ищецът цитира член 15, параграф 4 от Гражданскопроцесуалния закон, съгласно който „[г]орните разпоредби не се прилагат в производствата, образувани по искове за преустановяване на нарушение, предявени за защита на колективни интереси или на интереси на потребителите и ползвателите като цяло“.

18 — Catalunya Caixa поддържа в съдебното заседание, че бавността на колективното производство се дължи, наред с други причини, и на големия брой потребители (90 000), които са конституирани като отделни страни по това дело.

Б– По преюдициалните въпроси

43. В началото е уместно да се припомни, че в рамките на производството за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда последният трябва да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът трябва да преформулира въпросите, които са му зададени¹⁹. За тази цел Съдът може от всички предоставени от националната юрисдикция данни, и в частност от мотивите на акта за преюдициално запитване, да извлече нормите и принципите на правото на Съюза, които изискват тълкуване, предвид предмета на спора в главното производство²⁰.

44. В конкретния случай намирам, че с въпросите си Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (Търговски съд № 9 на Барселона) всъщност иска от Съда да тълкува принципите на равностойност и ефективност във връзка с прилагането на член 7 от Директива 93/13, за да му позволи да направи преценка за съответствието на разглежданата процесуалноправна уредба с правото на Съюза.

45. При тези обстоятелства преюдициалните въпроси следва да се схващат като по същество отнасящи се до това да се установи дали, като се имат предвид принципите на равностойност и ефективност, член 7 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална процесуалноправна уредба като разглежданата по главното производство, която позволява да се спре производството по индивидуален иск поради наличие на обуславящ граждански спор, предмет на успоредно предявен колективен иск за преустановяване на нарушение, до приключване на производството по колективния иск с влязло в сила съдебно решение, без съответният потребител да може да се разграничи от колективния иск.

1. Относно критериите за преценка на неравноправността на договорните клаузи в рамките на Директива 93/13 и на съдебната практика

а) Индивидуалните искове, предявени от отделни потребители, и колективните искове за преустановяване на нарушение

46. Струва ми се важно най-напред да се припомни, че въведената с Директива 93/13 система на защита се основава на идеята, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика по отношение както на правото му да договаря, така и на степента му на информираност, като поради това си положение той приема установените предварително от продавача или доставчика условия, без да може да повлияе на съдържанието им²¹.

47. За да се осигури защитата, предвидена от Директива 93/13, законодателят на Съюза въвежда критерии за преценка на неравноправността на договорните условия, които изискват по-специално анализ на конкретните обстоятелства по всяко дело²². В тази насока, в съответствие с член 3 от Директива 93/13, трябва да се установи дали разглежданата договорна клауза е индивидуално договорена и следователно дали тази клауза е съставена предварително, без потребителят да има възможност да влияе на нейното съдържание, по-специално при договори с общи условия. Освен това член 4, параграф 1 от същата директива предвижда, че

19 — Вж. по-специално решения Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, т. 22 и т. 23), Бянков (C-249/11, EU:C:2012:608, т. 57) и Биовет (C-306/14, EU:C:2015:689, т. 17).

20 — Вж. в този смисъл по-специално решения Redmond (83/78, EU:C:1978:214, т. 26) и Бянков (C-249/11, EU:C:2012:608, т. 58), както и Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, т. 42).

21 — Вж. решения Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 25), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, т. 25), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, т. 29), Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 22), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, т. 33), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, т. 44) и Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, т. 32).

22 — Съгласно петнадесетото съображение от Директива 93/13 „[...] необходимо [е] да се определят общи критерии за оценка на неравноправния характер на договорни условия“.

неравноправността на договорна клауза трябва да се преценява, като се вземат предвид, към момента на сключването на договора, „всички обстоятелства, довели до сключването му“, както и „всички останали клаузи в договора, или такива, съдържащи се в друг договор, от който той произтича.

48. На първо място, що се отнася до *индивидуалните иски*, *предявени от отделни потребители*, каквито са разглежданите по главните производства, Съдът приема, че с оглед на посоченото по-горе положение на по-слаба страна „член 6, параграф 1 от Директивата задължава държавите членки да предвидят, че неравноправните клаузи „не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право“. Както следва от съдебната практика, става въпрос за императивна разпоредба, с която се цели замяната на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях“²³.

49. Струва ми се важно да припомня, че членове 3 и 6 от Директива 93/13 предоставят на потребителите субективни права, които националните съдилища имат задължението да защитават, включително служебно.

50. На второ място, що се отнася до *колективните иски за преустановяване на нарушение*, какъвто е предявеният от Adicæe, припомням, че от съдебната практика следва, че Директива 93/13 няма за цел да хармонизира санкциите, приложими в случай на признаване, в производство по колективен иск, на определена клауза за неравноправна. Член 7, параграф 1 от тази директива обаче задължава държавите членки да осигурят подходящи и ефективни мерки за преустановяване на употребата на неравноправни клаузи в договорите, сключвани с потребители²⁴.

51. Съдът многократно е подчертавал, че системата на защита, установена с Директива 93/13, се основава на идеята, че неравноправното положение на потребителя спрямо продавача или доставчика може да се компенсират само с положителна и външна по отношение на самите страни по договора намеса²⁵. Поради това член 7, параграф 2 от Директива 93/13 уточнява, че посочените по-горе мерки включват възможността за оправомощените сдружения на потребители да сезират съд [или административен орган], който да реши дали клаузите, изготвени с цел общо използване, са неравноправни, и да изискат преустановяване на прилагането им²⁶.

52. Въпреки това уместно е да се посочи също така, че връзката между индивидуалните и колективните иски не е изрично регламентирана от законодателя на Съюза. Както правилно изтъква Комисията обаче, същността и ограниченията на връзката между тези два вида иски могат да бъдат изведени не само от Директива 93/13, но също така и от практиката на Съда.

23 — Вж. решение Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, т. 34).

24 — Пак там (т. 35).

25 — Вж. решения Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, т. 27), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, т. 26), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, т. 31) и Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, т. 41).

26 — Вж. в този смисъл решения Océano Grupo Editorial и Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, т. 27), Комисия/Италия (C-372/99, EU:C:2002:42, т. 15) и Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, т. 36). Вж. също така двадесет и трето съображение от Директива 93/13.

б) Същността на индивидуалните искове и на колективните искове за преустановяване на нарушение и връзката между тях

i) Относно различната същност на самостоятелните и на колективните искове в Директива 93/13

53. Комисията поддържа в писменото си становище, че член 7, параграф 1 от Директива 93/13 се отнася общо за индивидуалните искове, предявени от увредените от неравноправни клаузи потребители, които искове са обикновеното средство за съдебна защита на техните интереси, докато колективните искове за преустановяване на нарушение, предвидени в параграф 2, представляват допълнение, за да се гарантира тази защита.

54. Приемам този анализ.

55. Допълващият характер на колективните искове за преустановяване на нарушение според мен е свързан с обстоятелството, че става въпрос за общи искове, при които се извършва не конкретната проверка, изисквана Директива 93/13 във връзка с индивидуалните искове на отделни потребители, а само абстрактен и общ контрол за евентуалната неравноправност на договорни клаузи²⁷.

56. От това следва, че Директива 93/13 изисква от държавите членки да включат в правната си система, от една страна, като главна мярка индивидуални искове, чрез които да може да се изтъква неравноправността на договорни клаузи, и от друга страна, като допълнение²⁸, колективни искове за преустановяване на нарушение, които обаче да не заменят или пречатват индивидуалните искове.

ii) Относно допълването на индивидуалните искове от колективните искове според съдебната практика

57. Що се отнася до *индивидуалните искове*, от съдебната практика следва, че възложената от Директива 93/13 на националния съд роля, състояща в това да гарантира полезното действие на защитата, която се цели с разпоредбите на Директивата, „не се ограничава само до правото да се произнесе относно евентуално неравноправния характер на договорна клауза, а също включва задължението служебно да разгледа този въпрос“²⁹. Според Съда това задължение за намеса, дори служебно, в производствата по индивидуални искове най-общо представлява положителното действие или адекватното средство, предназначено да компенсира положението на по-слаба страна, в което се намира потребителят спрямо продавача или доставчика³⁰. Що се отнася обаче до *колективните искове за преустановяване на нарушение*, Съдът приема, че сдруженията за защита на потребителите не са в такова положение на по-слаба страна по отношение на търговците³¹. По-точно той постановява, че предявените от такова сдружение срещу търговец колективни искове за преустановяване на нарушение „не се характеризират с

27 — Комисията уточнява, че „лицата“, за които става въпрос в член 7, параграф 2 от Директивата, не са самите потребители, а лицата, натоварени с тяхната защита, както например „медиаторът на потребителите“.

28 — Според Комисията защитата на потребителите е една от областите, „в които предявяването на колективни искове за защита на правата, предоставени съгласно правото на Европейския съюз, от страна на частноправни субекти е полезно *допълнение* на правоприлагането от страна на публичните органи“. Вж. Препоръка на Комисията от 11 юни 2013 година за общи принципи на механизмите за колективни искове за преустановяване на нарушения и колективни искове за обезщетение в държавите членки, свързани с нарушения на правата, предоставени съгласно правото на Европейския съюз (ОВ 2013, L 201, 26 юли 2013 г., съображение 7, стр. 60). Курсивът е мой.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 32).

30 — Вж. решения Océano Grupo Editorial and Salvat Editores C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 27), Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, т. 32) и Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 32).

31 — Вж. решение Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, т. 49).

дисбаланса, съществуващ при индивидуалните искове, страни по които са потребителят и неговият съдоговорител³². Тази разлика между индивидуалните искове и колективните искове за преустановяване на нарушение, произтичаща от Директива 93/13 и призната от съдебната практика, според мен подчертава допълващия характер на вторите спрямо първите.

58. Освен това Съдът приема, че „превантивното естество и възпиращата цел на [колективните] искове за преустановяване на нарушения, както и необвързането им с какъвто и да било конкретен индивидуален спор дават възможност те да се предявяват дори когато клаузите, чието прилагане е поискано да се забрани, не са били използвани в конкретни договори“³³. Ефективното осъществяване на тази цел според Съда изисква клаузите на общите условия на договорите с потребители, обявени за неравноправни в рамките на производство по иск за преустановяване на нарушение срещу съответния продавач или доставчик [или съответните продавачи или доставчици], какъвто има предвид запитващата юрисдикция, „да не обвързват нито потребителите, които са страни в производството по преустановяване на нарушението, нито потребителите, които са сключили с този продавач или доставчик договор, за който се прилагат същите [общии условия]“³⁴. Действително „нищожността като санкция за неравноправните клаузи, пораждаща действие в полза на всички потребители, сключили потребителски договор, за който се прилагат едни и същи [общии условия на договора], гарантира, че потребителите няма да бъдат обвързани от тази клауза, без при това да изключва други видове предвидени в националните законодателства *подходящи и ефективни санкции*“.

59. Следователно от тази съдебна практика произтича, че в съответствие с Директива 93/13 връзката между колективния иск за преустановяване на нарушение и конкретните клаузи, които обвързват потребителите, трябва да е благоприятна за последните, а не да пречат индивидуалните искове или да ги заменя с колективните искове за преустановяване на нарушение³⁵.

2. Относно преценката на разглежданата процесуалноправна уредба в светлината на член 7 от Директивата и на принципите на равностойност и ефективност

60. Следва да се отбележи, че като се има предвид формулировката на преюдициалните въпроси, запитващата юрисдикция изглежда изхожда от принципното положение, че член 43 от Гражданскопроцесуалния закон непременно налага спиране на успоредно предявените от ищците индивидуални искове до постановяване на влязло в сила решение по колективния иск³⁶. От становищата на г-н Sales Sinués и на испанското правителство, както и на Комисията обаче става ясно, че това спиране е факултативно, тъй като въпросната разпоредба признава на испанските съдилища право на преценка доколко това спиране е уместно.

61. Отбелязвам също така, че както следва от точки 30—33 от настоящото заключение, в конкретния случай към сложността на разглежданата процесуалноправна уредба се добавят различията в тълкуването ѝ от националните съдилища.

62. В случая, що се отнася до разглежданата в главните производства национална правна уредба, напомням, че Съдът не следва да се произнася по тълкуването на разпоредби от вътрешното право, тъй като тази задача е поверена изключително на запитващата юрисдикция или евентуално на компетентните национални юрисдикции, които трябва да определят дали

32 — Пак там (т. 50).

33 — Вж. решения Комисия/Италия (C-372/99, EU:C:2002:42, т. 15), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, т. 37) и Pohotovost (C-470/12, EU:C:2014:101, т. 44).

34 — Вж. решение Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, т. 38).

35 — Пак там (т. 40).

36 — Въпреки това от преюдициалното запитване изглежда следва, че тази юрисдикция не е задължена да спре разглежданите дела. В тази насока вж. бележка под линия 8 от настоящото заключение.

разпоредбите на приложимата национална правна уредба отговарят на изискванията на правото на Съюза. Все пак, когато се произнася по преюдициалното запитване, Съдът може, ако е необходимо, да направи уточнения с цел да насочи националната юрисдикция при преценката³⁷.

63. В този контекст сега ще разгледам в светлината на принципите на равностойност и ефективност дали разглежданата национална процесуалноправна уредба пречатства упражняването на правата, предоставени от Директива 93/13.

64. В това отношение напомням, че Съдът вече многократно е приемал, че при липсата на хармонизация в процесуалноправната уредба този въпрос се урежда във вътрешното право на държавите членки въз основа на принципа на процесуалната им автономия, Съдът обаче подчертава, че националните процесуални правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, трябва да отговарят на две условия — да не са по-неблагоприятни от тези, които уреждат аналогични вътрешноправни съдебни производства (принцип на равностойност) и да не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени на потребителите от правото на Съюза (принцип на ефективност)³⁸.

а) Спазване на принципа на равностойност

65. Що се отнася до спазването на принципа на равностойност, той предполага разглежданата национална правна норма да се прилага еднакво за исковете, предявени при нарушаване на правото на Съюза, и за исковете със сходни предмет и основание, предявени при нарушаване на вътрешното право. За да прецени дали принципът на равностойност е спазен, националната юрисдикция, която единствена познава пряко процесуалните правила, приложими към искове относно вътрешноправни положения, трябва да провери дали процесуалните правила, предназначени да гарантират във вътрешното право защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, съответстват на този принцип и да разгледа както предмета, така и основните характеристики на евентуално сходните искове относно вътрешноправни положения. В тази връзка посочената юрисдикция трябва да прецени сходството между съответните искове от гледна точка на предмета, основанието и основните им характеристики. За да определи дали дадена национална процесуална разпоредба е по-неблагоприятна, националната юрисдикция трябва да държи сметка за мястото ѝ в цялото производство, за протичането на това производство и за особеностите на тези правила³⁹.

66. В конкретния случай преценката за евентуално наличие на обуславящ граждански спор или на едновременно висящи производства по индивидуален и колективен иск се извършва въз основа на критерии за тълкуване на разглежданата правна уредба, които не са уеднаквени между различните национални юрисдикции. Според мен обаче не съществува никакво основание да се прави извод, че тази правна уредба би се тълкувала различно в рамките на спорове относно права, произтичащи от вътрешното право.

37 — Вж. в този смисъл решение Mascolo и др. (C-22/13, C-61/13, C-63/13 и C-418/13, EU:C:2014:2401, т. 81 и 83).

38 — Вж. по-специално решения Rewe-Zentralfinanz и Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, т. 5), Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, т. 12) и Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, т. 44-46). Вж. също така решения Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, т. 26), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, т. 50) и Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, т. 37).

39 — Вж. в този смисъл решение Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, т. 90).

б) Спазване на принципа на ефективност

67. От гледна точка на принципа на ефективност обаче, както излагам в следващите точки, няколко обстоятелства ми дават основание да считам, че *тълкуването* на разглежданата процесуалноправна уредба, което приема, че е налице обуславящ граждански спор и поради това производството по индивидуалния иск следва да се спре до приключване на производството по колективния иск с влязло в сила решение, прави невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от Директива 93/13.

68. На първо място, ако както следва от точки 46—59 от настоящото заключение, се изходи от принципното положение, че от една страна, Директива 93/13 предоставя индивидуални субективни права, които трябва да могат да бъдат защитени с предявяване на индивидуален иск, и от друга страна, колективният иск за преустановяване на нарушение е допълващ, различен и независим спрямо евентуалния индивидуален иск, задължителното или автоматичното спиране на производството по индивидуалния иск до постановяване на влязло в сила решение в производството по колективния иск не може да бъде оправдано.

69. Що се отнася до индивидуалното измерение на правата на потребителите, следва да се отбележи, по-специално във връзка със задължението на националния съд служебно да преценява евентуалната неравноправност на договорна клауза, че Директива 93/13 все пак не задължава този съд да откаже да приложи разглежданата клауза, ако след като предупреди потребителя, последният изяви намерение да не се позовава на нейния неравноправен и необвързващ характер⁴⁰. Действително Съдът приема, че ако след служебната преценка на определена договорна клауза националният съд счете, че тя е неравноправна, „той не я прилага, освен ако потребителят се противопостави на това“⁴¹. Това индивидуално измерение, в съответствие с което „правото на ефективна съдебна защита включва и възможността да не предявява правата си“⁴², намира израз във възможността потребителят да изрази становището си и в задължението на националния съд „да отчете евентуално желанието на потребителя, който, макар да знае, че неравноправната клауза е необвързваща, не иска премахването ѝ, като по този начин одобрява доброволно и напълно информирано въпросната клауза“⁴³.

70. Следователно тълкуване на разглежданата правна уредба, по-специално на член 43 от Гражданскопроцесуалния закон, което предвижда задължение за спиране на производството по индивидуален иск при наличие на успоредно производство по колективен иск⁴⁴ или което автоматично дава предимство на колективния иск пред индивидуалните искове, без потребителят да може да реши, от една страна, да не упражни правото си или да го упражни ефективно чрез предявяване на индивидуален иск, нито, от друга страна, да се разграничи от колективния иск, не съответства на принципа на ефективност.

71. В това отношение, както Комисията изтъква в писменото си становище, ефективното зачитане на индивидуалните права, предоставени от Директива 93/13, предполага всеки потребител да може да се разграничи от колективния иск и да предяви индивидуален иск или просто да продължи да участва в производството по колективния иск и да приеме необвързващия характер на спорната клауза. С други думи, потребителят „следва да бъде свободен да напусне [колективния иск] по всяко време преди постановяване на окончателното

40 — Решение Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, т. 33).

41 — Пак там (т. 35).

42 — Заключение на генералния адвокат Kokott по дело Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, т. 53).

43 — Решение Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, т. 35).

44 — Отбелязвам обаче, че трябва да се запази възможността съдилищата да спират производството по индивидуален иск на други, предвидени от закона основания, когато спирането представлява адекватно и пропорционално средство, за да се осигури добро правораздаване.

съдебно решение или валидно уреждане на спора по друг начин, [...], без да бъде лишаван от възможността да предяви своите иски под друга форма, ако това не накърнява доброто правораздаване⁴⁵. Този извод се отнася за случая, когато потребителят не е участвал в производството по колективния иск.

72. На второ място, ако се приеме, че както следва от точка 55 от настоящото заключение, целта на абстрактния и общ контрол за неравноправността на договорна клауза, упражняван в производството по колективен иск за преустановяване на нарушение, е различна от целта на индивидуалните иски, тоест на конкретната проверка на определена клауза с оглед на конкретни обстоятелства, трябва също да се приеме, че по принцип решенията, постановени в производства по колективни и индивидуални иски, могат да бъдат различни, но рядко противоречиви⁴⁶. Поради това потребител, който реши да предяви индивидуален иск, не би трябвало да бъде пряко обвързан от решението, постановено в производството по колективен иск, макар сезираният с индивидуалния иск съд очевидно да трябва да го вземе под внимание⁴⁷.

73. На трето и последно място, възможността потребителят да встъпи в производството по колективен иск не може да се приравни на предявяване на индивидуален иск. Най-напред, както следва от акта за преюдициално запитване, индивидуалното участие в производство за колективна защита на интереси по член 11, параграф 4 от Гражданскопроцесуалния закон предполага засегнатият потребител да се яви пред съда, който разглежда това дело, като се откаже от съда, компетентен да разгледа индивидуалния му иск, който е търговският съд по неговото местоживееие. По-нататък, предвиденият в член 15, параграфи 1 и 3 от Гражданскопроцесуалния закон двумесечен срок, считано от обявлението в медиите, може да води до определени практически трудности за встъпване на увредените потребители в производството по колективния иск⁴⁸. Накрая, потребителят се оказва ограничен от начина, по който сдружението за защита на потребителите е започнало делото, без да може да промени неговия предмет или да предяви други искания, или от бавността, която, както е в конкретния случай, е пречка за неговата защита като потребител.

74. Ето защо поради всички изложени дотук съображения считам, че с оглед на принципа на ефективност член 7 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална процесуалноправна уредба като разглежданата по главното производство, която позволява производството по индивидуален иск да се спре — поради наличие на обуславящ граждански спор — до приключване с влязло в сила решение на производство по успоредно предявен колективен иск за преустановяване на нарушение, при условие, от една страна, това спиране да не е задължително, нито автоматично, и от друга страна, съответният потребител да може да се разграничи от колективния иск.

45 — Препоръка на Комисията от 11 юни 2013 година, стр. 64, точка 22.

46 — Например определена договорна клауза може да не е неравноправна в абстрактен смисъл, а да е неравноправна само при определени обстоятелства, или може да е потенциално неравноправна, но в конкретните обстоятелства да е била индивидуално договорена и следователно да обвързва съответния потребител.

47 — Отбелязвам, че това тълкуване е прието от някои национални съдилища, които отказват да спрат производството, като се обосновават по-специално с обстоятелството, че различното естество на индивидуалния иск (конкретна проверка) и колективния иск (абстрактен и общ контрол) е пречка за разпространение на последиците от втория върху първия. Вж. по-специално решения на Audiencia Provincial de Granada (Съд на провинция Гранада) № 128/2014 от 23 май 2014 г., на Audiencia Provincial de Oviedo (Съд на провинция Овиедо) № 308/2014 и № 141/2015 от 17 декември 2014 г. и от 20 май 2015 г. и на Audiencia Provincial de Girona (Съд на провинция Хирона) № 332/2014 от 3 декември 2014 г.

48 — В това отношение вж. точка 41 от настоящото заключение.

V – **Заключение** С оглед на всички изложени съображения предлагам на Съда да отговори на Juzgado de lo Mercantil № 9 de Barcelona (Търговски съд № 9 на Барселона) по следния начин:

„С оглед на принципа на ефективност член 7 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална процесуалноправна уредба като разглежданата по главното производство, която позволява производството по индивидуален иск да се спре — поради наличие на обуславящ граждански спор — до приключване с влязло в сила решение на производство по успоредно предявен колективен иск за преустановяване на нарушение, при условие:

- това спиране да не е задължително, нито автоматично, и
- съответният потребител да може да се разграничи от колективния иск“.